

ERN informatsioon.

1. juunil 1953.

AKTIIVNE EUROOPA LIIKUMISE AASTA

Euroopa Liikumise Rahvuskomitee pidas aastakoosolekut.

27. mail 1953 toimus Stockholmis Eesti Komitee ruumides Euroopa Liikumise Eesti Rahvuskomitee aastakoosolek, millest osa võttis arvukalt liikmeid. Vastuvõetud tööaruannetest selgus, et möödunud tegevusaastat tuleb kvalifitseerida aktiivseks ja töörohkeks. Koosolekul esimees A. Rei andis ülevaate Euroopa liikumise tänapäevast ja esitas muljeid oma viimasest Londoni nõupidamisest. A. Horm rääkis Euroopa Liikumise akuutsetest probleemidest Pariisi perspektiivist, kuna I. Vaher kõneles eesti noorte organiseerimisest Euroopa liikumise idee ja programmi ümber. Tegevuskava all andis A. Varma ülevaate Eesti Rahvuskomitee organisatsioonist, ülesannetest ja tegevussuundadest. ELERK juhatusse valiti: A. Rei, A. Varma, J. Sikkar, T. Kint, E. Laid, M. Pölde, J. Raudmäe, H. Kiisk (asemik I. Mikiver), J. Mikkelsen, Helene Purre, A. Peets, J. Mets, Uppsalast ja Th. Selli Eskilstunast, noorte esindajana I. Vaher. Ex officio kuuluvad juhatusse ERN välissekretär A. Horm ja ERL väliskomisjoni sekretär E. Lustalu. Revisjonikomisjoni valiti V. Maaker, J. Seim ja K. Linnamäe. Asjalikku töökoosolekut juhatas H. Mark, protokollisid K. Lusi ja K. Kandre.

+

Vastuvõetud tegevusaruandest selgus, et olulisemaks sündmuseks möödunud tegevusperioodil oli 21.-24. jaanuarini 1952 Londonis toimunud Kesk- ja Ida-Euroopa konverents, kust osa võttis arvukas eesti delegatsioon. Konverentsile esitati ELERK poolt ettevalmistatuna 64 lk. ingliskeelseid ettepanekuid ja materjale. Selle konverentsi puhul fikseeritud põhimõttelised seisukohad on jäänud meie nn. Euroopa-politiika aluseks ka hiljem. Seoses Londoni konverentsiga ELERK teostas ka suurema propaganda aktsiooni laiemais pagulasringkondades. See toimus Euroopa Liikumise rinna märkide levitamise teel, samuti aasta kestel teostatud arvukate kõne- ja selgituskoosolekutega üle kogu Rootsi.

Järgmine suurem Euroopa Liikumise kokkutulek toimus Haagis 26.-31. okt., kus peeti Euroopa poliitiliste noorte kongress, millest osa võtsid A. Horm ja V. Linnuste. 22. nov. 1952 leidis aset Pariisis Euroopa Liikumise Kesk- ja Ida-Euroopa komisjoni koosolek, kust osa võttis A. Rei selle komisjoni ühe abiesimehena. Sel koosolekul otsustati komisjon ümber korraldada rohkem autonoomseks organiks, mis võimaldaks selle keskuse töö paremat väljaarendamist. Samad küsimused olid kõne all ka 21. veebr. 1953 Londoni koosolekul, millest osa võttis ELERK abiesimees A. Varma, kes ühtlasi esitas komisjonile memorandumi komisjoni ja rahvuskomiteede edaspidise organiseerimise ja laiendamise kohta. Komisjoni 9. juuni 1953 koosolekust Londonis võttis osa A. Rei. Selle suve Euroopa Liikumise tähtsamaks kokkutulekuks tuleb aga pidada 5.-8. juunini Pariisis toimuvat noorte Kesk- ja Ida-Euroopa probleemide konverentsi, kust eesti ametlike esindajatena osa võtavad U. Kandre, Al. Terras ja I. Laaban.

Ka paljudel teistel rahvusvahelistel konverentsidel, kust meie esindajad osa võtsid, olid Euroopa Liikumise küsimused üheks peamiseks arutlusaineks, nii liberaalide konverentsidel Strassbourgis, Garmisch-Partenkirchenis ja Pariisis, eksliitsialistide kokkutulekul Hamburgis, Milaanos ja Pariisis, samuti ka föderalistide konverentsidel Mülhausenis ja Pariisis.

A. R. e. i oma ülevaates puudutas mitmeid üksiküsimusi ja oma tähelepanekuid hiljutisest Londoni nõupidamisest. Halb üldpoliitiline olukord ja Moskvast lanseeritud "rahuoffensiiv" on toonud teatud tagasilöögi ka Kesk- ja Ida-Euroopa komisjoni töösse ja teatlustesse. Võib konstateerida, et Lääne-Euroopa riikide huvi Ida-Euroopa küsimuste vastu seetõttu on teatud määral vähenenud. Seda rohkem peame oma rahvuskomitee tegevust elustama. Praegu ei saa vast suuri aktsioone ette võtta. Seda rohkem tuleb teha järjekindlat ja pidevat tööd piisivate kontaktide loomiseks, samuti ulatuslikku selgitustööd. Londonis on töökavasse võetud kogu Ida-Euroopat haarava ülesehitustöö kavade koostamine, mille vastu Lääne suurvõimude poolt siiski elavat huvi tuntakse. Ungarlane Auer määrati sellele tööle osas aruandjaks ja ta esitab juunis Pariisis kokkuastuvale komisjonile ettepanekud, kuidas seda suurt projekti ühiselt teostada. On kahju, et Ministrite Komitee Strassbourgis Euroopa Nõukogu poolt korduvalt heakskiidetud ja soovitatud eksliitside kultuurifondi kava kinni hoiab ega seda ei realiseeri. Prantsuse välisministri Bidault poolt teatavaks tehtud seisukohad olid melle Londonis halvaks üllatuseks ja näitavad, et mitmed Euroopa juhtivad riigimehed väga puudulikult on informeeritud nii eksliitside tööst kui ka Ida-Euroopa vabastamisküsimustest. Londoni komisjoni juhtkond püüab nüüd isikliku kontakti teel Euroopa välisministritele neid küsimusi uuesti selgitada.

A. H. a. r. m. oma ettekandes ütles, et Pariis, Brüssel, Luxembourg on need Euroopa pealinnad, kus loomulikult kõige rohkem tunneb ja kogeb nn. Väikese-Euroopa föderatsiooni loomisepalavikku. Need probleemid näivad Pariisi perspektiivist suurtena, komplitseerituina ja nad vajavad ka tõesti kõigi sealseste jõudude akumuleerunud panust. Sellega käib paraku kaasas, et kogu Euroopa ja ka Ida-Euroopa probleemidele ei pöörata enam senist tähelepanu. Euroopa ühinemise tempo on Kesk-Euroopas siiski vaatamata kõigile raskustele üllatavalt kiire. Selles osas on tehtud suurt ja tulemusrikast tööd, millest väljapoole on vähe teada ja millest ka Skandinaavia ajakirjanduses üpris vähe kirjutatakse. Sõe ja terase liidu - montaanuniooni - leping kirjutati alla alles 19. märtsil 1951. 1952. a. juunis oli see juba kõigi kuue riigi poolt ratifitseeritud. Novembris 1952. a. asus montaanuniooni nn. Kõrge Kogu Luxembourgis tööle ja käesoleva aasta algul on kogu aparatuur juba täies käigus. Montaanunioon haarab 150 milj. elanikkonnaga majandusruumi, tema alla kuulub 1008 terase- ja sõe-ettevõtet, neist 574 sdekaevanduste osas ja 434 terasetööstuse alal. Käesoleva aasta veebruaris tehti esimesed sissemaksud uniooni nn. administratiivfondi (0,9% ettevõtete läbikäigust), mida kasutatakse üldadministratsiooni, Euroopa Liikumise propagandaks ja teaduslikuks uurimistööks. 1953. a. eelarve näeb ette selliseid tulusid 30 milj. dollarit. See on küllalt suur summa, kui võrrelda, et kogu

Euroopa Liikumise aktsioonide senine eelarve on olnud ca 1 milj. dollarit aastas. Montaanuniooni summad peaksid edaspidi võimaldama Euroopa Liikumise propagandat hoopiski tõhustada, ja Kesk-Euroopas võibki märgata kõigi vastavate organisatsioonide ja ka poliitiliste keskuste nihkumist montaanuniooni suunas. See nähe asetab ka eksiilide töö ja organisatsioonid teataval määral uute olukordade ette tulevikus.

Montaanunioon on aluseks olnud ka Kesk-Euroopa poliitilise föderatsiooni ehitamisele. Montaanuniooni parlamendi erikomisjon aakslase Brentano juhtimisel on pärast kuukeuist tööd välja töötanud 6 riigi föderatsiooni konstitutsiooni, mis nüüd on antud riikide parlamentidele ratifitseerimiseks. Nüüd saabub kogu selle suure kava kõige kriitilisem periood, aga ei ole põhjust arvata, et ka see faas õnnelikult ei ületataks. Hollandi parlament on neil päevil juba asunud oma sajanditevanuse põhiseaduse muutmisele, et astuda föderatsiooni.

Referent arvas, et ka Väikese-Euroopa föderatsiooni loomise taotlusi tuleb meil igati pooldada. Killunenud, majanduslikult ja sõjaliselt nõrk Euroopa ei suuda Ida-Euroopat vabastada, kuigi sümpaatset suhtumist selles osas võidakse näidata ja vastavaid kõlavaid resolutsioone vastu võtta. Teoksiloleva kuue riigi föderatsioon võib Euroopale anda uut tugevust ja jõudu, mis võib osutada reaalseks teguriks kommunistliku agressiooni pidurdamisel ja ka Ida-Euroopa vabastamisel.

I. V a h e r andis ülevaate eeltöödest Euroopa Liikumise Eesti Noorte Komitee loomiseks. Organiseeriva toimikonna ülesandeks on siin koostöö ja lai alus luua nii poliitiliselt organiseerunud noorte kui ka apoliitiliste noorte ja noorteorganisatsioonide kaasatõmbamiseks. Kui praegu kogu Euroopa ja teistegi eksiilmaade noorus Euroopa ühinemise tööle täie innuga kaasa töötab, siis tuleb ka meie noortel nüüd koguneda Euroopa Liikumise ja meie kontinendi suurte probleemide ja aktsiooniprogrammide ümber. Euroopa Liikumise töö raamides saavad meie noored suurel määral abiks olla meie rahva vabastamispingutustele. Noorte komitee lõplik kuju ja vorm selgub alles pärast Pariisi eksiilnoorte konverentsi, kus läbi arutatakse ja vastu võetakse üldpõhimõtted sellise organiseerimistöö teostamiseks. Suve kestel on siiski loota noorte komitee aktiivset käikuminekut terve rea aktsioonidega.

A. V a r m a andis ülevaate Eesti Rahvuskomitee töökavast ja vaatles ka praegust üldpoliitilist olukorda. Meie ei ole Väikese-Euroopa loomise vastu, aga meil tuleks olla Suure-Euroopa loomise poolt. Meie Euroopa Liikumise organitel, nii vanadel kui eriti ka noortel tuleb julgelt ja eriti aktiivselt vastu astuda selle ükskõiksusele, mida Euroopas praegu võib märgata Euroopa kui terviku ja Ida-Euroopa vabastamise suhtes. Nende oportunistlike tendentside vastu tuleb iga hinna eest võidelda. Kõneleja pani seega eriti südamele noortele. Referent soovitas tihedama kontakti loomist ka teiste Euroopa Liikumise organitega väljastpoolt Kesk- ja Ida-Euroopa komisjoni, samuti tihedamat koostööd teiste rahvaste rahvuskomiteedega.

Ettekannetele järgnesid läbirääkimised.

MATERJALE KONGRESSILIIGMELE KERSTENILE

ERN poolt saadeti kongressi esindajatekoja liikmele J. Kerstenile pikem ülevaade kõigist neist aktsioonidest ja materjalidest, mis ERN ja Rootsis asuvate eesti poliitikute poolt aastate kestel on koostatud ja rahvusvahelistele asutustele esitatud ja mis käsitlevad Balti riikide vägivaldset anneksiooni. Kui Kersteni ettepanek läbi läheb ja vastav kongressi uurimiskomisjon Balti riikide anneksiooni käigu põhjalikuks selgitamiseks luuakse, siis on need materjalid esimesed peamised allikad, mille alusel komisjon arvatahvasti oma tööd asub korraldama. Esimeseks ja senini põhjalikumaks ülevaateks selles küsimuses on A. Rei poolt koostatud brošüür: Have the Baltic Countries voluntarily Renounced their Freedom? - An expose based on authentic documentary evidence, Stockholm ja New York 1943. 1946.a. esitati Pariisi Välisministrite Konverentsile arvukalt märgukirju ja üksikasjalikud dokumentaarsed materjalid valimiste võltsimiste kohta esimese okupatsiooni ajal. 1948.a. esitati UN täiskogule Pariisis 59 dokumenti, mis käsitlevad N. Liidu ja Eesti suhete arengut kogu iseseisvusperioodil ja II Maailmasõja algades (ERF poolt väljaantud Nazi-Soviet Conspiracy nad the Baltic States, London 1948).

ERN kirjas öeldakse edasi: " Kuigi oleme püüdnud kõiki neid materjale võimaluste piires laiemalt levitada, on vabade eestlaste võimalused selleks siiski olnud piiratud. Nii USA-s kui ka Euroopas leidub siiski veel ringkondi, kes N. Liidu propaganda jutte Balti riikide " vabatahtlikust liitmisest " kas usuvad või vähemalt nende valelikkusest teadlikud ei ole. Teie poolt kongressile esitatud ettepanek selles küsimuses põhjaliku uurimise teostamiseks on seega ülimalt tervitatav. Sellise komisjoni töö omaks ka üldise külma sõja strateegia sisukohalt suurt tähtsust. See näitaks kõigis üksikasjades, milliste meetoditega N. Liit nüüd juba 13 aastat omalt poolt kõik on püüdnud teha, et nende küsimuste selgitamisest kõrvale põigelda ja tõtt varjata, siis USA ja vaba maailma huvides peaks küll olema täieliku selguse taotlemine Balti riikide okupeerimise küsimuses."

EKSIILNOORTE KONVERENTS PARIISIS

5. juunil algas Pariisis Euroopa noorte Kesk- ja Ida-Euroopa probleemide konverents. Sellest võtab osa 108 ametlikku delegaati, neist ekssiillesindajaid 74, peale selle arvukalt vaatlejaid, nii et konverentsist osavõtjate arv tõuseb üle 150. Konverents toimub Euroopa Liikumise juhtivate isikute Robert Schuman, Paul Reynaud, von Brentano, Serrarens ja Giacchero patronaasi all. Üldise poliitilise ülevaate esitas Francois Mitterand, järgnesid ettekanded Prantsuse parlamendi abiesimehelt Pezet lt, endiselt ministrikt Frenay lt, Briti konservatiivide esindajalt Broonan-White lt ja Jean Drapier lt. Ida-Euroopa esindajatena esinesid sõnavõtjudega Ungari esindajana Paul de Auer Balti rahvaste nimel edukas S. Backis, Bulgaaria esindaja G. Dimitrov, Rumeenia esindaja G. Gafenco, Tšehhoslovakkia minister H. Ripka ja Kesk ja Ida-Euroopa Sotsialistliku uniooni nimel Z. Zarembo. Konverentsil toimusid diskussioonid järgmiste teemide üle: 1) Ekssiilnoorte osa Euroopa koondamisel (aruandjad Th. Philippovich, Farine), 2) Mida Kesk- ja Ida-Euroopa kaotus tähendab majanduslikult Euroopale (André Philip), 3) Vaba Euroopa informeerimine Ida-Euroopa probleemidest (aruandjad E. Brodovski, T. Cazan, Paul de Auer, Jean Drapier) 4) Ekssiilnoorte

kasvatamine ühendatud Euroopa ülesannetele (aruandja S.Grocholski),
5) Kesk- ja Ida Euroopa kultuurilise traditsiooni säilitamine
(aruandja: Jelenski, K.Kupka ja minister E.Raczynski)

Konverentsi kavas on ka uue ekstsilnoorte poliitilise keskuse loomine. ELERK ametlike delegaatidena sõitsid Stockholmist Pariisi Külle Kandre, Al.Terras ja I.Laaban. Peale nende võtavad konverentsist osa vaatlejatena prl.Maire Männik Stockholmist, V.Linnuste Strassbourgist, A.Tõnus Oslost ja Ilmar ja Heino Ainsaar Pariisist

A. REI VALIBIS LONDONIS

A.Rei võttis osa 9.juunil s.a. Londonis toimunud Euroopa Liikumise Kesk- ja Ida Euroopa komisjoni koosolekust. Komisjoni esimees Rt.Hon.Richard Law esitas ülevaate oma USA reisist ja seal peetud läbirääkimistest, samuti kontaktidest põgenike kultuurfondi küsimuses Ministrite Komitee liikmetega. Ungari esindaja de Aueri poolt esitati esialgne kavand kogu Ida-Euroopat haarava ülesehituskava koostamiseks. Kava viimistlemine toimub järgmisel koosolekul Pariisis. Üksikasjalikult diskuteeriti akuutselt päevakorra lekerkinud Ida-Lääne läbirääkimisi ja N.Liidu 2 rahuoffensiivi". Esimees Law teatas, et tema komisjoni esimehena koos pearaportöör V.Kelly'ga avaldas 6.juuni Times numbris avaliku kirja, kus tähelepanu juhitakse 1952.a. jaanuaris Londonis Albert Hall'is vastuvõetud ja Lääne-Euroopa esindajate poolt hääkskiidetud deklaratsioonile, mille järel "ükski sobimus ja kokkulepe Lääne-riikide ja Nõukogude-Liidu vahel ei vii püsivale rahule, kui see aktsepteerib Kesk- ja Ida-Euroopa rahvaste jätkuva orjastamise."

EUROOPA PÄEVAD PARIISIS

Pariisist saabus tagasi ERN välissekretär A.Horn, kes võttis osa 12-18 maini Pariisis toimunud nn.Euroopapäevadest. Arutuluse all olid kõik akuutsed Euroopa probleemid. Erilist tähelepanu pühendati Saari, Trieste ja vahetõrjade küsimustele N.Liiduga. Samas toimus ka Euroopa Liberaalsete Noorte uniooni eksekutiivkomitee koosolek, kuhu A.Horn kuulub eesti esindajana.

IDA-LÄÄNE KONVERENTS BERLIINIS

Berliinis Liberaalse ja Radikaalse Nooruse Maailmaföderatsiooni korraldusel toimunud Ida-Lääne konverentsist ja Õppepäevadest 17.-25.maini võtsid eesti esindajatena osa prl.Heljo Mängel ja Endel Kuntzel Stockholmist. Õppepäevad toimusid Haus der Zukunft'is, mis on Berliini lääne-sektori informatsioonikeskus. Käsitleti Ida-Lääne probleeme, olukorda Ida-Saksamaal, samuti põgenikeprobleeme. Viimases osas toimusid huvitavad õppekäigud idast pidevalt saabuvatesse põgenike vastuvõtupunktidest, laagritesse ja Õppepäevadest osavõtjatele tutvustati üksikasjalikult ida-põgenike vastuvõttu, administreerimist ja ülekulamine protseduuri. Õppepäevad olid peamiselt mõeldud Anglo-Skandinaavia noortele.

EKSIILPOLIITIKUD JA ITAALIA VALIMISKAMPAANIA

Üha ägedamaks minevas Itaalia valimiskampanias on antikommunistlikud ringkonnad palunud ka nimekate Ida-Euroopa ekssiilpoliitikute kaasabi. Congress for Cultural Freedom on selleks puhuks Itaalias organiseerinud "Centre Italiano Azione Democratica" ja annab välja kaks korda kuus ilmuvat CIAD bülletääni, mida trükitakse lo ooe eks. Selle bülletääni ülesandeks on aktiivne võitlus Itaalia kommunistliku parteiga ja selles kirjutavad antikommunistliku võitluse alal tuntud ja nimekad isikud kogu maailmast. Ajakirja 25.mai numbris on ära toodud terve roa Ida-Euroopa ekssiilpoliitikute kirjutised nende maade okupeerimisest ja praegusest olukorrast Nõuagude okupatsiooni all. Eesti kohta esitab pikema ülevante A.Rei, Poola kohta Mikolajczyk, Chehhoslovakkia kohta H.Ripka, Bulgaaria kohta G.M.Dimitrov, Rumeenia kohta prof.V.Veniamin, ekssiilametühingute keskuse poolt Z.Zarembo.

EUROOPA JA IDA-LÄÄNE LÄBIRÄÄKIMISED

Euroopa Liikumine on 20.juuniks Strassbourgi kokku kutsunud Euroopa Liikumise Rahvusvahelise eksekutiivkomitee erakorralise koosoleku, kus päevakorras on seisukohavõtt kõigis neis küsimustes, mis Bermuda nõupidamistel USA-Inglise-Prantsuse esindajate vahel arutusele tulevad. Sellele nõupidamisele järgneb Kesk- ja Ida Euroopa komisjoni koosolek Pariisis, kus samuti kaalutakse, mida praeguses rahvusvahelises olukorras Ida-Euroopa esindajate poolt peaks ette võtma. ELERK esimees A.Rei on saanud kutse neist koosolekutest osa võtta. ERN Väiskomisjon oma koosolekul 4.juunil kaalus üksikasjalikult praegust rahvusvahelist olukorda ja otsustas aktsioonid, mis seoses Ida-Lääne läbirääkimiste võimalusega meie poolt ette võetakse.

FÖDERALISTIDE KOKKUTULEKUD

V.Linnuste Strassbourgist võttis osa Euroopa Föderalistlike Noorte Oppenähdeläst Pariisis. Üksikasjalikku käsitlust leidis seal ka Euroopa-armee küsimus ja erimaade rahvuslike parteide vaatlus.

11.-12.4.s.a. V.Linnuste võttis osa Euroopa Föderalistlike Noorte keskkomitee koosolekust, kuhu kuuluvad 25 liiget kõigist Euroopa maadest. Sellel koosolekul võeti Eesti Vabadusmeelsed Föderalistid uniooni täieõiguslikuks liikmeks vastu. 9.-10.maini V.Linnuste võttis osa Mühlhausenis korraldatud Euroopa Föderalistlike Noorte informatsioonipäevadest.

EUROOPA LIIKUMISE EESTI NOORTE RAHVUSKOMITEE

Euroopa Liikumise Eesti Noorte Rahvuskomitee loomisoks on ettevalmistava toimekonna poolt peetud mitmeid nõupidamisi ja koosolekuid. Komitee lõplik moodustamine toimub hiljem, kui Pariisi konverentsi otsused ja seisukohad on teada. Noorte Rahvuskomitee tahab oma tegevust rajada võimalikult laiale alusele.